

Wybrane zagadnienia francuskiego prawa spółdzielczego na tle orzecznictwa Sądu Kasacyjnego (Cour de Cassation)

Selected issues of French cooperative law with regard to the jurisprudence of the Court of Cassation („Cour de Cassation”)

This article presents the scope of cooperative law in France and the institution of the Court of Cassation with examples of its jurisprudence in France addressed to cooperative entities. The article points to the characteristics of cooperatives in France, which in itself is a very variable, differentiated, but important phenomenon, as well as a certain specificity that can be a contribution to the discussion about Polish cooperatives. In addition, the article highlights certain specificity in the regulation of cooperatives in France, shows the historical role of jurisprudence in a complicated legal and socio-economic environment. Both the legal framework and the historically developed line of jurisprudence show the specificity of reference to the concepts of law in France. The diversity of cooperative entities and their connection with commercial law and company law is strongly emphasized in theory and in jurisprudence.

Mariola Lemonnier

*doktor habilitowany nauk prawnych
profesor Uniwersytetu Łódzkiego*

ORCID – 0000-0003-3277-9568

e-mail:
mariola.lemonnier@wpia.uni.lodz.pl

Słowa kluczowe:
prawo spółdzielcze we Francji, Sąd Kasacyjny we Francji, prawo francuskie

Key words:
cooperative law in France, Court of Cassation in France, French law

<https://doi.org/10.36128/priw.vi43.599>

Zagadnienia wstępne

Spółdzielnia – „coopérative” w języku francuskim oznacza grupę gospodarczą praktykującą współpracę¹. Etymologia określenia „coopérative” pochodzi od łacińskiego połączenia dwóch słów „cum” – „z” i „operare” – „robić coś, działać”². Nawiązuje zatem do pojęcia współdziałania. Spółdzielnia we Francji to przedsiębiorstwo, w którym wspólnie działający „associés”, dobrowolnie wnoszą wkład w prawa i obowiązki.

Co trzeci Francuz jest obecnie członkiem jednej lub więcej

1 Groupement économique pratiquant la coopération, <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/coop%C3%A9rative/19059> [dostęp: 23.11.2022].

2 Ibidem.

spółdzielni³ w kraju, w którym funkcjonuje 22 600 spółdzielni. Mają one różny przedmiot działania. Francuska spółdzielczość zatrudnia 1,27 miliona pracowników rocznie, co stanowi 5% całego zatrudnienia we Francji i około 6,5% zatrudnienia spośród pracowników etatowych w sektorze prywatnym. Spółdzielnie zatrudniają więcej pracowników niż przemysł chemiczny, farmaceutyczny oraz hotelarsko-gastronomiczny łącznie⁴.

Kwota całkowitego obrotu osiągniętego przez francuskie spółdzielnie w 2020 r. to 329,3 miliarda euro (+1,7% w porównaniu do 2018 r.)⁵. Według Coop FR wynik ten jest wyższy niż skonsolidowane obroty dwóch francuskich liderów motoryzacyjnych (Stellantis i Renault), trzech rodzajów francuskich ciężarówek (LVMH, Kering, Hermès), europejskiego lidera w dziedzinie aeronautyki (Airbus), francuskiego lidera w telekomunikacji (Orange) i francuskiego lidera w kosmetyce (Oréal)⁶. Te liczby pokazują, jak ważna gospodarczo jest spółdzielczość we Francji.

Niniejszy artykuł przedstawia zarys prawa spółdzielczego we Francji i instytucję Sądu Kasacyjnego z kilkoma przykładami jego orzecznictwa adresowanego do podmiotów spółdzielczych. Wskazuje też na cechy charakterystyczne spółdzielczości we Francji, która sama w sobie jest zjawiskiem bardzo zmiennym, zróżnicowanym chociaż istotnym, a także pewną specyfikę, która może być przyczynkiem do dyskusji o polskiej spółdzielczości⁷. Nadto artykuł uwypukla pewne odrębności regulacji spółdzielczości we Francji, pokazuje w ujęciu historycznym rolę orzecznictwa w skomplikowanym otoczeniu prawnym i społeczno-gospodarczym. Zarówno ramy prawne, jak i historycznie ukształtowana linia orzecznicza wykazują specyfikę odniesienia do pojęć czy systematyki prawa we Francji. Różnorodność podmiotów spółdzielczych i związanie ich z prawem handlowym, prawem spółek, jest bardzo mocno podkreślane zarówno w teorii, jak i w orzecznictwie.

3 C. Dillenseger, *Start les Echos, Décryptage, Qui connaît l'importance économique des coopératives ? 8 chiffres pour comprendre*, 13.06. 2022, <https://start.lesechos.fr/societe/economie/qui-connaît-l'importance-economique-des-cooperatives-8-chiffres-pour-comprendre-1412751> [dostęp: 09.11.2022].

4 Ibidem.

5 Ibidem.

6 Ibidem.

7 J. Mestre, *Introduction aux spécificités du droit coopératif*, Rev. droit et perspectives, Aix-en-Provence, 1996, s. 475.

1. Cour de Cassation jako instytucja

Istniejący od 1790 r. Sąd Kasacyjny (Cour de Cassation)⁸ jest rozstrzygającym sądem we wszystkich sporach niepodlegających jurysdykcji sądów administracyjnych i ogólnie jest instancją wyższą od orzeczeń sądów apelacyjnych (Francja ma ich 36). Cour de Cassation nie bada ponownie faktów leżących u podstaw sporu. Jego misją jest weryfikacja prawidłowości stosowania prawa przez sądy instancji niższej. Sąd Kasacyjny nie orzeka o konflikcie między stronami, ale o jakości wydanego wcześniej orzeczenia sądu.

W trakcie postępowania sądy niższej instancji mogą stanąć przed pytaniem prawnym, które stwarza szczególne trudności interpretacyjne. Przed wydaniem orzeczenia sędziowie mają możliwość zwrócenia się do Sądu Kasacyjnego o udzielenie wyjaśnień.

Przed rozstrzygnięciem nowego pytania prawnego, stanowiącego poważną trudność i powstałego w wielu sporach, sądy mogą zasięgnąć opinii Sądu Kasacyjnego. Od 8 sierpnia 2016 r. wprowadzono rozwiązanie w sprawie opinii, które do tej pory dotyczyły wyłącznie przepisów prawnych, a nawet regulacyjnych, obecnie mogą one dotyczyć interpretacji układu zbiorowego pracy. Opinie te jednak nie są wiążące.

Ustawa z dnia 18 listopada 2016 r. o modernizacji wymiaru sprawiedliwości w XXI w.⁹ umożliwiła Sądowi Kasacyjnemu w sprawach cywilnych orzec co do meritum, gdy uzasadnia to interes dobrego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

Orzeczenia Sądu Kasacyjnego są publikowane za pośrednictwem licznych mediów rozpowszechniających informację głównie drogą elektroniczną. Są to publikacje okresowe, takie jak miesięczny biuletyn wyroków izb cywilnych, gospodarczych i społecznych, miesięczny biuletyn wyroków izby karnej, dwumiesięczny biuletyn informacyjny Cour de Cassation, czy miesięczny biuletyn prawa pracy. Można także zapoznać się z orzecznictwem poprzez publikacje na stronie internetowej Sądu (obszar poświęcony jego orzecznictwu). Innym źródłem jest coroczny raport przedstawiany przez Pierwszego Prezesa Cour de Cassation. Większość treści poświęcona jest orzecznictwu Trybunału, zawiera przede wszystkim komentarze i analizy orzeczeń. Przedstawione są komunikaty prasowe towarzyszące prezentacji kilku orzeczeń uznanych za szczególnie ważne ze względu na obciążenie normatywne,

8 Na początku był to Trybunał Kasacyjny – „Tribunal de Cassation”, *Histoire de la Cour de Cassation*, 20.06.2011, <http://www.justice.gouv.fr/histoire-et-patrimoine-10050/la-justice-dans-lhistoire-10288/histoire-de-la-cour-de-cassation-22450.html> [dostęp: 13.11.2022].

9 LOI n° 2016-1547, 18 .11.2016 de modernisation de la justice du XXIe siècle (1), JORF n°0269, 19.11. 2016.

jakie pociągają za sobą te orzeczenia lub ze względu na związane z nimi kwestie społeczne.

Sąd Kasacyjny od 2021 roku ma nowe narzędzie komunikacji – czasopisma „Lettres des chambres”¹⁰, które pokazują trendy w najnowszym orzecznictwie francuskim. Od pewnego czasu także ukazują się tłumaczenia ważnych orzeczeń na języki obce w celu poszerzenia wiedzy o orzecznictwie francuskim poza granicami, podcasty dotyczące orzecznictwa, które przyczyniają się do lepszej informacji¹¹. W ten sposób Cour de Cassation dba o lepszą znajomość rozstrzygnięć i jednolitość wykładni przepisów prawa.

2. Źródła prawa spółdzielczego we Francji

Podstawowym źródłem prawa spółdzielczego są ustawy, brak jest do dnia dzisiejszego kodeksu spółdzielczego, pomimo że kodyfikacje w prawie francuskim są prawie w każdej gałęzi prawa już właściwie dominujące.

Wśród źródeł prawa francuskiego, które już straciło moc obowiązującą, była ustawa o spółkach handlowych z 24 lipca 1867 roku¹². Stanowiła ona pierwszą próbę regulacji ogólnego prawa spółek, która zawierała przepisy tylko w sposób pośredni odnoszące się do spółdzielni. Niemniej jednak w dużej mierze ustawa z 1867 r. przyczyniła się do rozwoju spółdzielni. Tytuł III ustawy z dnia 24 lipca 1867 r. wskazał pierwsze elementy dla ruchu spółdzielczego opartego na współpracy, pomimo że przepisy powyższe nie były stricte przeznaczone dla spółdzielni¹³.

Ustawa wprowadziła wiele zasad mających na celu usunięcie przeszkód, które uniemożliwiały zakładanie i rozwój spółdzielni opartych na współpracy z możliwością podwyższaniu kapitału. Zawierała także pewną liczbę reguł ochronnych, których celem było uniemożliwienie podmiotom spekulującym na korzystaniu z przywilejów stworzonych na korzyść współdziałających. Zaletą postanowień tytułu III ustawy z 1867 r. było także umożliwienie, aby kapitał był „zdolny do powiększania się poprzez kolejne wpłaty dokonywane przez wspólników lub przyjmowanie nowych wspólników oraz zmniejszany przez całkowite lub częściowe odzyskanie wniesionych

10 <https://www.courdecassation.fr/kiosque/les-lettres-des-chambres> [dostęp: 13.11. 2022].

11 Rapport annuel Cour de Cassation 2021, s. 9, <https://www.courdecassation.fr/publications/rapport-annuel/rapport-annuel-2021> [dostęp: 28.10.2022].

12 Loi 24.07. 1867 sur les sociétés commerciales, Recueil Duvergier, s. 241, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000515628> [dostęp: 15.11.2022].

13 Loïc Seeberger, *Historique de l'évolution du droit des coopératives, de ses origines à nos jours*, Revue internationale de l'économie sociale, N. 333, July 2014, s. 61.

wkładów”¹⁴. Tego typu przepisy miały pozwolić osobom mniej posażnym w kapitał na uczestnictwo w podmiocie i wyjście z niego, w dowolnym czasie, natomiast subskrypcja udziałów ostatecznie stała się sposobem na zaoszczędzenie pieniędzy. Po przejściu kolejnych reform tytuł III ustawy z 1867 r. został ujęty w kodeksie spółek, a od września 2001 r. znajduje się w artykułach od L231-1 do L231-8 kodeksu handlowego¹⁵.

Podstawowym aktem regulującym powstanie i funkcjonowanie spółdzielni jest ustawa nr 47-1775 z dnia 10 września 1947 r. o powstaniu spółdzielni¹⁶.

Ustawa z 10 września 1947 r. dokonała wzmocnienia osobowego charakteru spółdzielni, dając ważne zastosowania tego atrybutu i konieczność śledzenia ewolucji prawa spółek i prawa handlowego. Ta cecha pozostaje istotna do dziś¹⁷.

Ustawa z 1947 roku powstała jako ustawa ramowa dla spółdzielni, ponieważ kilka ustaw o spółdzielniach sektorowych zostało uchwalonych do czasu powstania kodeksu. Ustawa nadal obowiązuje, choć była wielokrotnie nowelizowana, zakończyła merytoryczną ewolucję regulacji trwającą prawie sto lat. W ustawie z 1947 r. podano pierwszą definicję spółdzielni. Charakter prawny spółdzielni został określony i uniemożliwił jakąkolwiek zmianę kwalifikacji podmiotu przez orzecznictwo. Przepisy ustawy pozostały bardzo ogólne, ponieważ zasadniczym jej celem było „obniżenie, z korzyścią dla ich członków i ich wspólnym wysiłkiem kosztów produkcji, przy założeniu, że funkcje wykonawców lub pośredników, miałyby wpływ na koszty

14 Ibidem. s. 64.

15 Art. 231–1 zd.1. „Il peut être stipulé dans les statuts des sociétés qui n'ont pas la forme de société anonyme ainsi que dans toute société coopérative que le capital social est susceptible d'augmentation par des versements successifs des associés ou l'admission d'associés nouveaux et de diminution par la reprise totale ou partielle des apports effectués. Les sociétés dont les statuts contiennent la stipulation ci-dessus sont soumises, indépendamment des règles générales qui leur sont propres suivant leur forme spéciale, aux dispositions du présent chapitre. » Tłum. W umowach spółek, które nie mają formy spółki akcyjnej, jak również w każdej spółce spółdzielczej, można zastrzec, że kapitał zakładowy może być podwyższany poprzez kolejne wpłaty wspólników lub przyjmowanie nowych wspólników oraz zmniejszenia poprzez całkowite lub częściowe odzyskanie wniesionych wkładów”.

16 Loi n° 47-1775 , 10.09.1947 portant statut de la coopération, *JORF* 11.09.1947, s. 9088.

17 L. Papon-Vidal, *Le statut de l'associé coopérateur*, 2000, RECMA, s. 2, nr 278.

produkcji” oraz że nastąpiłaby „poprawa zbywalności produktów dostarczanych członkom lub produktów wytwarzanych przez nich i dostarczanych konsumentom”¹⁸.

Ustawa z 10 września 1947 r. miała początkowo stanowić jedynie pierwszy tytuł kodeksu spółdzielczości opartego na współpracy i zawierać postanowienia ogólne, przed otwarciem się na przepisy specyficzne dla każdego rodzaju spółdzielczości. Jej przetrwanie zawdzięcza się bardziej jej uniwersalnym zasadom, które pozwalają, by współpraca – kooperatywa wywodziła się z prawa i wspólnego działania dla społeczeństwa, a nie tylko z praktycznej rzeczywistości.

Pierwsza poważna ogólna reforma prawa spółdzielczego miała miejsce 20 lipca 1983 r., w zakresie uregulowanie spółdzielni gospodarczych¹⁹. Nastąpiła regulacja w sposób sektorowy i zapewniła spółdzielniom rzemieślniczym, transportowym i morskim strukturę prawną bliższą ich działalności.

Spółdzielnie tanich mieszkań – Habitations à Bon Marché (HBM) stworzono ustawą z 1894 r., zmieniając później nazwę na spółdzielnie o niskim czynszu (Habitations à Loyer Modéré- HLM)²⁰. HLM są obecnie ujęte w Kodeksie budowlanym i mieszkaniowym (Code de la construction et de l’habitation), który powstawał od 1954 r. i zawierał wówczas przepisy o planowaniu przestrzennym. Ten ostatni zespół przepisów został wyłączony w 1973 r., a obecny Kodeks budowlano-mieszkaniowy został oficjalnie ogłoszony dopiero w 1978 r.²¹

Zmiany do ustawy ramowej z 1947 r. powstawały w różnych latach. Jedną z ważniejszych była zmiana ustawowa z 13 lipca 1992 r., która

-
- 18 Loïc Seeberger, *Historique de l'évolution du droit des coopératives, de ses origines à nos jours*, op. cit., s. 67.
- 19 Loi n° 83-657, 20.07. 1983 relative au développement de certaines activités d'économie sociale, *JORF* 21.07. 1983.
- 20 Loi du 30.11.1894 relative aux habitations a bon marché, *JORF* 1.12.1894, *Bull. off.*, n° 28799, décret d'application du 21.09. 1895, *JORF* 26 .09.1895 *Bull. off.*, n° 30408 ; modifiée et complétée par celle du 31 mars, *JORF* 1.04.1895., *Bull. off.*, n° 30926. Loi du 15.08. 1920 portant fixation au régime légal des sociétés coopératives de reconstruction formées par les sinistrés en vue de la reconstitution des immeubles atteints par les événements de guerre, *JORF* 31.07.1920, s. 3294.
- 21 Code de la construction et de l’habitation, 5 .12. 1978, Décret n° 78-1132 ,29.11. 1978 modifiant le code de la construction et de l’habitation (partie réglementaire) en ce qui concerne les règles générales de construction des bâtiments d’habitation, *JORF* 05 .12.1978.

dotyczyła modernizacji przedsiębiorstw spółdzielczych²², modyfikując ustawę z 1947 r. oraz ustawy szczegółowe, jak ustawy z dnia 7 maja 1917 r.²³, 11 lipca 1972 r.²⁴, 19 lipca 1978 r.²⁵ i 20 lipca 1983 r.²⁶ Głównie chodziło w nich o banki spółdzielcze, spółdzielnie rolnicze i rolnicze towarzystwa zbiorowego interesu.

Wśród innych zmian można wymienić między innymi ustawę nr 2001-624 z dnia 17 lipca 2001 r.²⁷, którą utworzono spółdzielnię społeczną. Przedmiotem tego rodzaju spółdzielni jest produkcja lub dostarczanie towarów oraz usług, które mają charakter użyteczności społecznej. Ustanowione artykułem 36 ustawy z dnia 17 lipca 2001 r. i zorganizowane dekretem z dnia 21 lutego 2002 r.²⁸ spółdzielnie społeczne (zbiorowego interesu – *société coopérative d'intérêt collectif* – SCIC) stanowią nową formę spółdzielczości, kierującą się nową perspektywą ekonomiczną.

Niewątpliwie – w miarę jak ewolucja ustawodawstwa spółdzielczego stała się coraz bardziej złożona – kwestia kodyfikacji prawa spółdzielczego powracała do centrum dyskusji. Złożony i historycznie uwarunkowane regulacje wzmocniły rolę orzecznictwa, w tym także orzeczeń Cour de Cassation. Wiele zmian i przepisów dotyczących spółdzielni powstało także w latach późniejszych, wśród nich są zmiany ustaw, rozporządzenia, dekrety²⁹.

-
- 22 Loi n° 92-643 du 13 .07. 1992 relative à la modernisation des entreprises coopératives, *JORF* 14 .07.1992.
- 23 Loi du 7.05.1917 ayant pour objet l'organisation du crédit aux sociétés coopératives de consommation, *JORF* 9 .05.1917.
- 24 Loi n° 72-516 du 27 .06.1972 amendant l'ordonnance n° 67-813 du 26.09.1967 relative aux sociétés coopératives agricoles, leurs unions et aux sociétés mixtes d'intérêt agricole, *JORF* 28 .06.1972.
- 25 Loi n° 78-763 du 19 .07. 1978 portant statut des sociétés coopératives ouvrières de production, *JORF* 20 .07.1978.
- 26 Loi n° 83-657 du 20 .07.1983 relative au développement de certaines activités d'économie sociale, *JORF* 21.07.1983.
- 27 Loi n° 2001-624 du 17 .07. 2001 portant diverses dispositions d'ordre social, éducatif et culturel (rectificatif), *JORF* 16.11. 2001.
- 28 Décret n°2002-241 du 21.02.2002 relatif à la société coopérative d'intérêt collectif.
- 29 Wykaz najważniejszych obejmuje – Décret n°2004-1087 du 14 octobre 2004 relatif aux sociétés anonymes coopératives de production d'habitations à loyer modéré et aux sociétés anonymes coopératives d'intérêt collectif d'habitations à loyer modéré, Loi n°2008-649 du 3 juillet 2008 portant diverses dispositions d'adaptation du droit des sociétés au droit communautaire (sociétés coopérative européenne), Loi n°2012-387 du 22 mars 2012 relative à la simplification du droit

Ponadto do spółdzielni są adresowane przepisy francuskiego kodeksu handlowego, artykuły L1241 et s., L125-2, L125-18, L145-2, L225-22, L225-37, L. 225-68, L225-261 i nast., L228-36, L231-1, L231-5, L442-7, L612-1, L912-3, L954-6³⁰.

3. Rodzaje spółdzielczości i spółdzielni w praktyce i regulacjach prawnych

We Francji, podobnie jak i innych krajach, istnieją różne rodzaje spółdzielni³¹. Po pierwsze można wyodrębnić spółdzielnie użytkowników³²,

et à ballégement des démarches administratives, Loi n°2014-856 du 31 juillet 2014 relative à l'économie sociale et solidaire, Loi n° 2019-744 du 19 juillet 2019 de simplification, de clarification et d'actualisation du droit des sociétés, Ordonnance n° 2020-321 du 25 mars 2020 portant adaptation des règles de réunion et de délibération des assemblées et organes dirigeants des personnes morales et entités dépourvues de personnalité morale de droit privé en raison de l'épidémie de covid-19, Décret n° 2020-418 du 10 avril 2020 portant adaptation des règles de réunion et de délibération des assemblées et organes dirigeants des personnes morales et entités dépourvues de personnalité morale de droit privé en raison de l'épidémie de covid-19, Décret n° 2020-1614 du 18 décembre 2020 portant prorogation et modification du décret n° 2020-418 du 10 avril 2020 et du décret n° 2020-629 du 25 mai 2020 pour adapter le fonctionnement de certaines instances délibératives au contexte créé par l'épidémie de covid-19, Décret n° 2021-255 du 9 mars 2021 proroge, sans les modifier, les règles dérogatoires applicables à la réunion et au déroulement des assemblées générales et des organes collégiaux des personnes morales jusqu'au 31 juillet 2021, Décret n° 2021-987 du 28 juillet 2021 prorogeant la durée d'application du décret n° 2020-418 du 10 avril 2020 et du décret n° 2020-629 du 25 mai 2020. Wszystkie akty są dostępne na stronach <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORF-TEXT>.

30 Code de commerce. Obecny kodeks handlowy jest przeredagowanym kodeksem z 1807 r. Kodeks był stopniowo opróżniany z treści i zawierał nie więcej niż 150 artykułów. Większość przepisów dotycząca spraw gospodarczych była rozproszona w wielu tekstach. Kodeks handlowy został całkowicie znowelizowany w 2000 r., jednak kodyfikacja ta została ukończona dopiero w 2007 r., a częściowo w 2009 roku. W maju 2001 r. ustawa o nowych regulacjach gospodarczych (ustawa NRE) zmieniła wiele przepisów kodeksu handlowego.

31 Zob. szerzej D. Hiez, 2013, *Coopératives*, 2013, Delmas.

32 Określenie usager utilisateur obejmuje « Personne qui a recours à un service, en particulier à un service public, ou qui emprunte le domaine

gdy członkowie są użytkownikami wytwarzanych towarów i usług. (spółdzielnie konsumenckie, spółdzielnie mieszkaniowo-budowlane HLM, wspólnoty spółdzielcze, spółdzielnie szkolne). Następnym rodzajem są spółdzielnie gospodarcze, gdy członkami są przedsiębiorcy³³. Wymienia się wśród nich spółdzielnie rolnicze, spółdzielnie rzemieślnicze, spółdzielnie przewoźników, spółdzielnie morskie, spółdzielnie handlu detalicznego. Można również wyróżnić spółdzielnie produkcyjne, gdy członkami spółdzielni są pracownicy. Ważnym rodzajem spółdzielczości, o ogromnym znaczeniu gospodarczym, jest spółdzielczość bankowa, w której udziałowcy deponują lub pożyczają środki finansowe (popularne banki, kasy oszczędnościowe, kredyt rolniczy, kredyt spółdzielczy, kredyt wzajemny). Spółdzielnie społeczne funkcjonujące we Francji, jak i w innych krajach, umożliwiają tworzenie współpracy terytorialnej niezbędnej do zaspokojenia nowych potrzeb społecznych³⁴.

Spółdzielnia jest spółką utworzoną przez kilka osób działających wspólnie i dobrowolnie w celu zaspokojenia ich potrzeb gospodarczych lub społecznych poprzez wspólny wysiłek i ustanowienie niezbędnych środków oraz przestrzeganie następujących zasad: dobrowolne członkostwo otwarte dla wszystkich, demokratyczne zarządzanie i partycypacja ekonomiczna członków, z których każdy ma tylko jeden głos na walnym zgromadzeniu. O ile nie istnieją specjalne przepisy dotyczące określonych kategorii spółdzielni, każdy członek – spółdzielca, zwany w zależności od przypadku, „associé” czy „sociétaire” ma jeden głos na walnym zgromadzeniu³⁵.

public « Dictionnaire Larousse , <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/usager/80761>. Tłum. „Osoba korzystająca z usługi, w szczególności usługi publicznej, lub korzystająca z domeny publicznej”.

33 C. Chomel, *Le cadre juridique des Coopératives d'entreprises*, RECMA, 2008, n° 307.

34 Dla przykładu wymienia się następujące rodzaje spółdzielczości w układzie przedmiotowym i funkcjonalnym- Les sociétés coopératives de transport fluvial, Les sociétés coopératives de banque, Les sociétés coopératives de consommation, Les sociétés coopératives de commerçants détaillants, Les sociétés coopératives d'attribution d'immeubles, Les sociétés coopératives d'entreprises de transport, Les sociétés coopératives d'HLM., Les sociétés coopératives d'intérêt maritime, Les sociétés coopératives ouvrières de production, La Société Coopérative d'Intérêt Collectif (Scic), Les sociétés anonymes coopératives de production d'habitations à loyer modéré et aux sociétés anonymes coopératives d'intérêt collectif d'habitations à loyer modéré, La société coopérative d'intérêt collectif HLM (Scic HLM), Les sociétés coopératives européennes.

35 Loi n° 47-1775 z 10 .09. 1947 portant statut de la coopération, JORF n°0214, 11.09. 1947, Article 1, Modifié par LOI n°2014-856

4. Wybrane orzeczenia w zakresie prawa spółdzielczego

Od samego zarania funkcjonowania podmiotów spółdzielczych, w wyniku nie dość wyraźnego wyodrębnienia w kodeksach i ustawach, ważne miejsce zajęło orzecznictwo. Pierwsze istotne orzeczenia, które miały na celu wyjaśnienie prawa i były stosowane do stowarzyszeń rolniczych (*associations ouvrières et agricoles*), są notowane od pierwszej połowy dziewiętnastego wieku³⁶.

Jednym z ważniejszych, mającym ponad sto lat, orzeczeń zwanych zasadniczymi (*arrêt de principe de la coopération*) jest sprawa Manigod z 4 sierpnia 1914 r.³⁷

Wyrok w sprawie Kasy Rolnej gminy Manigod (*Caisse Rurale de Manigod*) dotyczył charakteru prawnego podmiotów współdziałających, w szczególności kas spółdzielczych, ale służył jako wyrok o ogólnym zakresie dla części stowarzyszeń we Francji. W sprawie Manigod administracja skarbową pobierała opłaty od Kasy Rolnej na podstawie stawki stosowanej wobec spółek, co zakwestionowała Kasa, powołując się na art. 14 swojego statutu, na mocy którego członkowie Kasy nie posiadają akcji, nie dokonują płatności, ani nie otrzymują dywidend³⁸. Kasa uważała, że celem jej członków jest

z 31.07. 2014 – art. 24.

„La coopérative est une société constituée par plusieurs personnes volontairement réunies en vue de satisfaire à leurs besoins économiques ou sociaux par leur effort commun et la mise en place des moyens nécessaires. Elle exerce son activité dans toutes les branches de l'activité humaine et respecte les principes suivants : une adhésion volontaire et ouverte à tous, une gouvernance démocratique, la participation économique de ses membres, la formation desdits membres et la coopération avec les autres coopératives. Sauf dispositions spéciales à certaines catégories de coopératives, chaque membre coopérateur dénommé, selon le cas, « associé » ou « sociétaire », dispose d'une voix à l'assemblée générale. Les excédents de la coopérative sont prioritairement mis en réserve pour assurer son développement et celui de ses membres, sous réserve de l'article 16”.

36 Dla przykładu orzeczenie Sądu Arelacyjnego w Besançon, 28 .12. 1842 i 23 .04.1845 (D.P. 47. 2. 15).

37 <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000006953183> [dostęp: 16.11.2022].

38 Ibidem. „Attendu, en effet, que des qualités du jugement attaqué et de l'acte du 26 mars 1905, qui y est visé, il résulte que cette Caisse n'a été créée que pour procurer à ses adhérents le crédit qui leur est nécessaire pour leurs exploitations; que les associés ne possèdent pas d'actions, ne font aucun versement et ne reçoivent pas de dividendes (article 14 des statuts) ; que la société emprunte soit à ses membres, soit à des étrangers, les capitaux strictement nécessaires à la réalisation des emprunts

uzyskanie potrzebnego im kredytu po najniższej możliwej stopie procentowej, bez uzyskiwania zysku i dzielenia się dywidendą przez Kasę. W orzeczeniu dokonano rozróżnienia na podmioty określane jako spółki na gruncie kodeksu cywilnego (art. 1832) od stowarzyszeń, które istniały we Francji wyodrębnione od 1901 roku. Do tych podmiotów prawa prywatnego nawiązywało orzecznictwo w zakresie kas, czyli podmiotów działających na zasadach współdziałania. Caisse Rurale de Manigod, spółdzielcze towarzystwo kredytowe o zmiennym kapitale, zostało utworzone jedynie w celu udzielania swoim członkom kredytu potrzebnego im do prowadzenia gospodarstw rolnych, członkowie kasy nie otrzymywali dywidend, towarzystwo pożyczало od swoich członków lub od cudzoziemców kapitał ściśle niezbędny do realizacji kredytów zaciągniętych przez jego członków. Pożyczało również kapitał tym ostatnim, ale wtedy gdy określony sposób wykorzystania kredytu został przez zarząd Kasy uznany za użyteczny, a zarząd został zobowiązany do monitorowania wykorzystania kredytu³⁹. W przypadku likwidacji Kasy, utworzonej na czas nieoznaczony, kapitał rezerwowy stanowiący jedyny kapitał Kasy składał się z nagromadzenia wszystkich środków osiągniętych przez Kasę z jej działalności i został przeznaczony na zwroty aż do całkowitego wyczerpania rezerwy⁴⁰.

Sąd Kasacyjny ograniczył się jednak tylko do stwierdzenia, że Kasa „nie ma charakteru spółki w rozumieniu art. 1832 kodeksu cywilnego”, nie wskazując, jaki ma ona charakter prawny, nie uzasadniając zastosowania pojęcia zysku takiego podmiotu. Wszystkie spółki handlowe były wówczas osobami prawnymi, w odróżnieniu od spółek osobowych. Rozwiązanie to, niekwestionowane ani w doktrynie, ani w orzecznictwie, opierało się na różnych przepisach. W konsekwencji wszystkie spółdzielnie i ich związki korzystały ze wszystkich atrybutów związanych z osobowością prawną. Później w przepisach zasymilowano kasy ze spółkami handlowymi na podstawie ustawy

contractés par ses membres (art. 15) et qu'elle prête des capitaux à ces derniers à l'exclusion de tous autres, mais seulement en vue d'un usage déterminé et jugé utile par le conseil d'administration, qui est tenu d'en surveiller l'emploi (art. 16)”.
 39 Ibidem. <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000006953183>.

40 „En cas de dissolution de la société, fondée d'ailleurs pour un temps illimité, la réserve qui compose le seul capital social et qui est constituée par l'accumulation de tous les bénéfices réalisés par la Caisse sur ses opérations, est employée à rembourser aux associés les intérêts payés par chacun d'eux, en commençant par les plus récents et en remontant jusqu'à épuisement complet de la réserve”, ibidem.

z dnia 5 sierpnia 1920 r.⁴¹ Orzecznictwo Sądu Kasacyjnego wybiegało ostrożnie w przyszłość, a jednocześnie podtrzymywało doktrynę⁴².

Inny trend rozwoju orzecznictwa dotyczył spółdzielni, których statut zawierał klauzulę o zmienności kapitału na mocy tytułu III ustawy z dnia 24 lipca 1867 r. Izba Cywilna Sądu Kasacyjnego przyznała korzyść ze zmienności kapitału, stawiając pytanie co do rzeczywistego charakteru prawnego spółdzielni. O ile wyrok „Manigod” nie precyzował wystarczająco jasno pojęcia zysku w działalności, to jednak później sąd niższej instancji, do którego wniesiono inną sprawę, nie przyjął rozwiązania Sądu Kasacyjnego. Podobnie jak w wyroku wydanym przez Izbę Cywilną elementem odróżniającym spółkę od stowarzyszenia non profit stało się pojęcie zysku. Po raz pierwszy Sąd Kasacyjny zgodził się z koncepcją bronioną w szczególności przez doktrynę, opinie profesorów – G. Lyon Caen, C. Houpin i H. Bosvieux, dla których zysk powinien mieć charakter pieniężny. Zdaniem Sądu różnica, która odróżniała spółkę od stowarzyszenia, polegała na tym, że w pierwszym przypadku zyski muszą być podzielone między wspólników, podczas gdy w drugim przypadku, który nie jest nie do pogodzenia z dążeniem do zysku, nie podlega on podziałowi między wspólników⁴³. W ciągu rozważań o podmiotowości spółdzielni w 1940 r. Sąd Kasacyjny uznał, że spółdzielnia konsumencka ma odrębną osobowość prawną od osobowości prawnej jej członków, została zrównana w odrębności jako podmiot zarówno z punktu widzenia jej statutowej działalności, jak i przywilejów podatkowych, z których korzystała. W sprawie chodziło o zagadnienie o charakterze podatkowym, mające na celu umożliwienie nakazania zapłaty podatku należnego od producentów pszenicy w stosunku do ilości areалу ziemi przeznaczonego na produkcję mąki. Wcześniejsze orzeczenia wskazywały na to że „Spółdzielnia konsumencka jest osobą cywilną odrębną od jej członków, którą sama nabywa i posiada”⁴⁴. Ta osobowość prawna będzie przedmiotem szczególnego zainteresowania orzecznictwa dotyczącego oferowania spółdzielniom możliwości podjęcia kroków prawnych jako podmiotu⁴⁵.

41 Loi du 5 août 1920 sur le crédit mutuel et la coopération agricoles, *JO RF*, 7 .08, 1920.

42 L. Seeberger, *Historique de l'évolution du droit des coopératives, de ses origines à nos jours*, op. cit., s. 89.

43 L. Seeberger, op. cit., s. 89.

44 Cass. civ., 22 .04. 1901 r. (D.P.1905.1.474), „*Une société coopérative de consommation constitue une personne civile distincte de ses membres, qui acquiert et possède par elle-même*”.

45 Cass. Req., 23 .02. 1891 (S.1892.1.73; DP1891.1.337); Cass. civ., 25.03. 1941 (S.1941.T.1), Cass. Req., 8.12. 1915 r. (S.1917.1.60).

Współczesna praktyka orzecznicza Sądu Kasacyjnego dotyczy wielu spraw, w tym także tych o znaczeniu systemowym. Zróznicowany system spółdzielczości we Francji powoduje, że w krótkim opracowaniu można się zastanowić nad przykładami orzecznictwa i ich rolą w wyjaśnianiu nielicznych przepisów prawa, rozwiązywaniu poszczególnych spraw. Nie można omówić w nim w sposób wyczerpujący wszystkich rodzajów spółdzielczości i nawet podstawowych przepisów o spółdzielniach, a tym bardziej dotyczących ich orzeczeń. Przedstawić można natomiast przykłady orzecznictwa, dotyczące przepisów ustawy z 1947 r., omawiając na przykład zagadnienia mające znaczenie dla członkostwa w spółdzielni.

Ustawa ramowa z 1947 r. dała możliwość ustalenia przepisów dyscyplinarnych dla członków spółdzielni w statucie. Art. 7 ustawy stanowi, że „Statuty spółdzielni [...] określają warunki członkostwa, w razie potrzeby zatwierdzenia, wycofania, skreślenia i wykluczenia współników”⁴⁶. Ustawodawca francuski pozostawił zatem spółdzielcom możliwość przewidzenia w statucie wyłączenia spółdzielcy. Wykluczenie to ma swoje źródło w *intuitu personae* specyficznym dla działania spółdzielni⁴⁷.

Do powstania spółdzielni potrzebne jest *affectio cooperatis*. Poza innymi elementami potrzeba wypełnić także warunki formalne, jak podpisanie statutu. Powinien on zawierać między innymi statutową siedzibę spółdzielni, sposób zarządzania spółdzielnią, uprawnienia walnego zgromadzenia i zarządu, metody kontroli członków spółdzielni, procedury, których należy przestrzegać w przypadku zmiany statutu lub rozwiązania umowy z członkiem, a także warunki członkostwa, wycofania i wykluczenia członków, czy zakres ich odpowiedzialności.

Postanowienia statutu jako *lex specialis* mają pierwszeństwo przed ogólnymi przepisami regulującymi funkcjonowanie podmiotów o zmiennym

46 Art 7 – „Les statuts des coopératives déterminent notamment le siège de la société, son mode d’administration, en particulier les décisions réservées à l’assemblée générale, les pouvoirs des administrateurs ou gérants, les modalités du contrôle exercé sur ses opérations au nom des pas tenues de fixer dans associés, les formes à observer en cas de modification des statuts ou de dissolution. Ils fixent les conditions d’adhésion, le cas échéant d’agrément, de retrait, de radiation et d’exclusion des associés, l’étendue et les modalités de la responsabilité qui incombe à chacun d’eux dans les engagements de la coopérative. Les coopératives constituées sous forme de sociétés à capital variable régies par les articles L. 231-1 et suivants du code de commerce ne sont les statuts le montant maximal que peut atteindre leur capital”.

47 P. Pailler, *Droit coopératif et droit des sociétés: l’associé en cours de vie sociale*, Droit et patrimoine, 2016, s. 215.

kapitale. W zakresie podmiotów wypowiedział się Sąd Kasacyjny⁴⁸, a szczególnie w kwestii publicznego charakteru dokumentów, do których należy wpisać ogólną charakterystykę spółdzielni (forma prawna, nazwa, siedziba, czas trwania, cel itp.), wysokość kapitału i jego podział (liczba i wartość każdego udziału, warunki sprzedaży itp.), nazwiska członków oraz wszystko, co dotyczy administrowania spółką⁴⁹. Wymagana jest publikacja statutu w publikatorze BODACC⁵⁰. Spółdzielnia jest zarejestrowana pod rygorem przekwalifikowania jej na wspólne przedsięwzięcie, a nie spółdzielnię, tak orzekli sędziowie Izby Gospodarczej Sądu Kasacyjnego⁵¹.

Prawo wspólnika do pozostania w spółce w kodeksie handlowym we Francji zostało określone jako zasada nadrzędna, trzeba pamiętać o stosowaniu przepisów kodeksu handlowego w tym zakresie do spółdzielni. Zdarza się, że wspólnicy wprowadzają w życie statutowe klauzule wyłączenia lub przymusowego umorzenia udziału. Takie klauzule stanowią ważny bodziec do sprawnego funkcjonowania podmiotu, a ich aktualność, jak nie trudno się domyślić, była przedmiotem ożywionych dyskusji doktrynalnych, gdyż są one sprzeczne z bezwzględnym prawem wspólnika do pozostania w spółce, także w spółdzielni. Prof. R. Rodière napisał, że takie klauzule stanowiły „potworności prawne”, nie były przewidziane w ustawie⁵².

Klauzule wyłączające wspólnika były wielokrotnie potwierdzane przez orzecznictwo, niezależnie od podstawy prawnej, na której były oparte, co jednocześnie pokazuje intuicyjne działania sądów w tej materii. Po raz pierwszy orzeczono ważność klauzuli w Sądzie Apelacyjnym w Paryżu dnia 18 listopada 1893 r.⁵³, ważność potwierdzono na początku XX w. orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Rennes z 1912 r.⁵⁴, następnie orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Caen w 1927 r.⁵⁵ i na koniec, dopiero po wielu latach, orzeczeniem Sądu Kasacyjnego w 1943 r.⁵⁶ Następnie rozwiązanie orzecznicze zostało, jak w wielu innych przypadkach, przejęte do ustawy z 24 lipca 1966

48 Com. 13 .07.2010 r., nr 09-16.156, Com. 20 .02.2007 r., Nr 05-19.858, wpis.

49 <https://www.bodacc.fr/pages/home/> [dostęp: 17.11.2022].

50 Ibidem.

51 Civ. 1re, 6 .01. 2021 r., nr 19-11.949; Civ. 1re, 6 .01. 2021 r., nr 19-18.948).

52 R. Rodière, nota pod orzeczeniem CA Rouen, 8 .02. 1974, Rev. sociétés 1974. 507, klauzulę nazwano wtedy „monstruosité juridique”.

53 CA Paris, 18 .11. 1893, DP, 1894. 1. 10.

54 C.A. Rennes, 12 .07. 1912, J. Soc. 1913, s. 23.

55 CA Caen, 11.04.. 1927, DP 1928, II, s. 65.

56 Cass. Req. 16.11. 1943, S. 1944. 1. 15, Journ. soc. 1944. s. 277.

kodeks spółek (Code des sociétés), obecnie regulacja znajduje się we francuskim kodeksie handlowym.

Liczne wyroki sądów apelacyjnych i Sądu Kasacyjnego również uznały ważność ww. klauzul w latach nam współczesnych. Zasada wyłączenia członka czy współnika jest akceptowana przez orzecznictwo, gdy ma to miejsce na określonych warunkach i zgodnie z prawem.

Wydaje się również, że orzecznictwo idzie dalej, uznając „klauzulę eliminującą” członka (*clause d'éviction*), odróżniając ją jednocześnie od klauzuli wykluczenia. Można zwrócić uwagę na kilka orzeczeń w tym zakresie.

Wyrok, w którym Sąd Kasacyjny wyraźnie uznał ważność klauzuli wyłączającej współnika, został wydany w związku z klauzulą wpisaną do statutu, jej interpretacja właściwie dotyczyła wszystkich spółek i spółdzielni⁵⁷. Stwierdzono w nim, że „możliwe i zgodne z prawem jest zastrzeżenie w umowach spółki, które stanowią umowę zaakceptowaną przez strony i ustalają ich prawa i obowiązki, a także, że jeśli jeden ze współników jest w stanie upadłości, co powoduje utratę kategorii członkostwa, a zatem wartości praw, których jest w ten sposób pozbawiony, co w tym przypadku jest zgodne z interesem społeczeństwa i porządku publicznego”⁵⁸. Oczywiście wykluczenie członka spółdzielni jest akceptowane przez sądy, gdy następuje to na określonych warunkach i zgodnie z odpowiednimi przepisami.

Niezależnie od rodzaju działalności prowadzonej przez spółdzielnię spółdzielcy mają podwójny status, są członkami spółdzielni, którzy uczestniczyli w jej tworzeniu, i są współpracownikami czy dostawcami lub klientami spółdzielni. Ponieważ spółdzielnia jest co do zasady podmiotem o zmiennym kapitale, prawo przewiduje możliwość wystąpienia członka ze spółdzielni, podobnie spółdzielnia ma prawo do wykluczenia członka. Prawo do wystąpienia jest uznawane w przepisach ogólnych dla spółdzielni (art. 7, 13 i 18 ustawy z 1947 r.) oraz w przepisach dotyczących spółek o zmiennym kapitale⁵⁹. Warunki wystąpienia członka – współnika, jak również warunki jego

57 Com. 8 .03. 2005, JCP 2005. I. 156, n° 9.

58 Ibidem, „qu'il est possible et licite de prévoir dans les statuts, qui constituent le contrat accepté par les parties et fixant leurs droits et obligations, que le redressement judiciaire de l'un des associés lui fera perdre cette qualité, dès lors que lui est due la valeur des droits dont il est ainsi privé pour un motif qui est en l'occurrence conforme à l'intérêt de la société et à l'ordre public”.

59 Art. L 231-6 kodeksu handlowego – „Chaque associé peut se retirer de la société lorsqu'il le juge convenable à moins de conventions contraires et sauf application du premier alinéa de l'article L. 231-5. Il peut être stipulé que l'assemblée générale a le droit de décider, à la majorité fixée pour la modification des statuts, que l'un ou plusieurs des associés cessent e faire partie de la société. L'associé qui cesse de faire partie de la société,

wykluczenia, są co do zasady określone w umowie spółki. W tym względzie Izba Gospodarcza Sądu Kasacyjnego orzekła w wyroku z dnia 11 lipca 2006 r., że „decyzja zarządu spółdzielni, która stosując postanowienia umowy spółki, ustala wysokość kar pieniężnych od członka spółdzielni występującego z niej, przed upływem czasu wyznaczonego w statucie, nie podlega zasadzie kontrydiktoryjności”⁶⁰.

Rozpatrujący spór, sąd apelacyjny uznał, że statut spółdzielni ma wartość umowną, a kary przewidziane w przypadku wystąpienia członka spółdzielni stanowią klauzule sankcjonujące i podlegające ocenie sądu. Sąd apelacyjny wywnioskował, że „w zakresie, w jakim stosowanie kary nie było automatyczne i podlegało na uznaniu zarządu, na spółdzielni ciąży na podstawie art. 6–1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁶¹, prawo do zapewnienia kontrydiktoryjnego charakteru decyzji zarządu poprzez wysłanie w odpowiednim czasie członkom spółdzielni należycie uzasadnionego zawiadomienia tak, aby umożliwić im przedstawienie uwag i środków obrony zarówno w przedmiocie stosowności zastosowania takich sankcji, jak i proporcjonalności do szkody rzeczywiście wyrządzonej spółdzielni w związku z ich wcześniejszym wycofaniem”⁶². W konsekwencji sąd apelacyjny uchylił decyzję zarządu, zdaniem sądu wydaną

soit par l’effet de sa volonté, soit par suite de décision de l’assemblée générale, reste tenu, pendant cinq ans, envers les associés et envers les tiers, de toutes les obligations existant au moment de sa retraite”.

60 Cour de Cassation, Chambre commerciale, 11.07.2006, 05-18.267, <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007054566> [dostęp: 21.11 2022].

61 Art. 6. – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Rzym.1950.11.04.

Dziennik Ustaw 1993.61.284. „Artykuł 6 Prawo do rzetelnego procesu sądowego

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”.

62 Cour de Cassation, Chambre commerciale, 11 .07. 2006, op. cit.

z naruszeniem zasady kontradyktoryjności. Sąd Kasacyjny jednak uchylił orzeczenie sądu apelacyjnego, uznając, że decyzja podjęta przez zarząd na podstawie statutu nie podlega zasadzie kontradyktoryjności. Wyrok Sądu Kasacyjnego przypominał o istnieniu prawa do odstąpienia od umowy przez członków spółdzielni i powrocie do zasad rządzących działalnością oraz bardzo wyraźnie postawił na niepoddanie się zasadzie prawa do obrony decyzji zarządu orzekającej o wysokości kary przewidzianej w statucie, w przypadku skorzystania przez współpracującego członka z jego prawa do odstąpienia od umowy.

W wyroku z dnia 11 lipca 2006 r. decyzja zarządu nie miała na celu ustalenia istnienia sankcji, lecz jedynie określenie kwoty przyznanej spółdzielni z tytułu wystąpienia członka, zasada ta była przewidziana w statucie. Dwaj współpracujący partnerzy wycofali się z pełną znajomością stanu faktycznego, uznając karę pieniężną. Zdaniem Cour de Cassation poszanowanie prawa do obrony i zasady kontradyktoryjności jest uzasadnione, gdy wewnętrzny organ zarządzający spółki korzysta z „uprawnienia do nakładania sankcji”, o tyle nie jest właściwe, gdy określa on jedynie wysokość kary, której istnienie nie jest kwestionowane.

Podsumowanie

Sąd Kasacyjny wpływa na zmiany w prawie, ale też obserwuje zmiany zachodzące w społeczeństwie. Zgodnie z art. 4 francuskiego kodeksu cywilnego „Sędzia, który odmawia wydania wyroku pod pretekstem milczenia ustawy, niejasności lub niewystarczalności przepisu, może być ścigany jako winny odmowy wymiaru sprawiedliwości”⁶³. Sędziom Sądu Kasacyjnego zależy na zagwarantowaniu stabilnego orzecznictwa, aby zapewnić punkt odniesienia dla sądów niższych instancji, jak również dla stron sporu. Dzieje się tak tym bardziej, że spółdzielnie są organizacjami, których zarządzanie jest z zasady demokratyczne, a formy prawne, w jakich są zorganizowane, są bardzo zróżnicowane.

Francuskie prawo spółdzielcze historycznie wywodzi się z prawa spółek i odwołuje się do niego po dzień dzisiejszy, jest zorganizowane na różnych poziomach - branżowych, rodzajowych czy klasyfikacji podmiotowej. Odrębności systemowe prawa spółdzielczego wskazują na konieczną interwencję orzeczniczą, w tym także Sądu Kasacyjnego, który ma w tej materii istotną rolę interpretacyjną, wyjaśniającą i porządkującą dość skomplikowany obraz spółdzielczości we Francji.

63 Art 4. „Le juge qui refusera de juger, sous prétexte du silence, de l'obscurité ou de l'insuffisance de la loi, pourra être poursuivi comme coupable de déni de justice”, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006419283/ [dostęp: 21.11.2022].

Bibliografia:

- Le Berre P., *L. n° 47-1775, 10 septembre 1947 relative au statut de la coopération : rajeunissement et assouplissement de ses règles par la loi SEZ du 31 juillet. 2014*, Loi sur les sociétés n° 11, novembre 2014
- Chomel C., *Le cadre juridique des Coopératives d'entreprises*, RECMA, 2008.
- Dillenseger, C. Start les Echos, *Décryptage, Qui connaît l'importance économique des coopératives ? 8 chiffres pour comprendre*, <https://start.lesechos.fr/societe/economie/qui-connaît-l'importance-economique-des-cooperatives-8-chiffres-pour-comprendre-1412751>, 2021.
- Hiez D., 2013, *Coopératives*, Delmas, 2013.
- Mestre, J. *Introduction aux spécificités du droit coopératif*, Rev. droit et prospectives, Aix-en-Provence, 1996.
- Pailler P., *Droit coopératif et droit des sociétés: l'associé en cours de vie sociale*, Droit et patrimoine, 2016.
- Papon-Vidal P., *Le statut de l'associé coopérateur*, RECMA, 2000.
- Rapport annuel Cour de Cassation 2021, <https://www.courdecassation.fr/publications/rapport-annuel/rapport-annuel-2021>.
- Seeberger, L. *Historique de l'évolution du droit des coopératives, de ses origines à nos jours*, Revue internationale de l'économie sociale, n. 333, 2014.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>